

מי ממקורבי הראי"ה היה חסידו של רבי לייב'לה איגר מלובלין?

בספר "שיחות הרב צבי יהודה" נכתב כך:

לר' לייב איגר, נכדו של רבי עקיבא איגר, היה סגנון מיוחד של עבודת ד'. לפני כל תפילה היה מקדיש שעות ארוכות של הכנה. הרב של כפר חסידים, הרב קרול, שהיה חסיד של ר' לייב סיפר לי שבלי ללכת כל נדרי התחילו את התפילה בשעה אחת-עשרה בלילה, כי עד אז חיכו לרבי שהיה עסוק בהכנות. הוא שאל אותי: ומה עשו עד אז אלפי אנשים שחיכו לתפילה? השבתי לו: מסתמא מי שמסוגל ללמוד גמרא למד מסכת יומא, מי שמסוגל למשניות למד משניות, ואחרים אמרו תהלים. ענה לי: אינך מבין בחסידים. במשך חמש שעות רקדו ושרו. ומה שרו? חשבתי ששרו מה ששרו אז בשמחת בית השואבה: 'אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב וימחל לו'. ענה לי: אינך מבין בחסידות, הרי כלל גדול בחסידות הוא עבודת ד' בשמחה. יום הכיפורים הוא יום העבודה הגדול ביותר, בודאי שעבודתו צריכה להיות בשמחה הגדולה ביותר. יש צורך בהכנות רבות כדי להגיע לעבודה מתוך שמחה גדולה. ההכנה היא שירה וריקודים במשך שעות. ומה היו שרים? במשך חמש שעות שרו ורקדו בלי הפסקה: שושנת יעקב צהלה ושמחה.

מקור הדברים הוא דברי הרב חיים אביהוא שוורץ שליט"א ב"מתוך התורה הגואלת"². ב"שיחות הרב צבי יהודה" צוין בקשר לסיפור זה: "עיין שיחת רבנו, פורים תשל"ג-תשל"ה, לעיל (צ"ל להלן) עמ' 329-335". כך אומר שם הרצ"ה:

תלמיד חכם אחד שאינו מפורסם בציבור הגדול וממנו כמה ספרים בהלכה, ר' יהודה נח ברור, היה חי בסביבת לובלין בצעירותו, ובזקנותו - פה, בירושלים. היה לו חינוך חסידי חזק... הוא סיפר שפעם בליל יום כיפור כל הציבור חיכה לר' לייב'לה עד אחת-עשרה בלילה כדי להתפלל 'כל נדרי'...

ההמשך שם דומה למסופר לעיל.

1 בעריכת רש"ח אבינר, מהדורת תשע"ג, מועדים א עמודים 318-319. מצוין שם שהשיחה נדפסה גם ב"עטורי כהנים" גליון 208 (אדר תשס"ב) ע"פ "מתוך התורה הגואלת" ח"ד עמוד קעו (=מהמהדורה הראשונה).

2 "מתוך התורה הגואלת" - מועדים וזמנים, מהדורת תשע"ו עמוד 295.

פשוט כביעתא בכותחא שרבי יהודה נח ברור זצ"ל הוא משלשל השמועה על רבי לייבלה לרב צבי יהודה, ונראה שמרחק השנים הרב גרם לגרצ"ה זצ"ל להחליף בהזדמנות מסוימת את שם הרב המספר. הג"ר מרדכי שמואל קרול לא יכול להיות חסידו של רבי לייבלה איגר, ולו רק משום שהוא נולד בשנת תרנ"ט³, אחת עשרה שנים לאחר פטירת ר' לייבלה בכ"ב בשבט תרמ"ח! נוסף על כך הרב קרול נולד ברוסיה ושם שהה ושימש ברבנות בשתי עיירות עד עלייתו ארצה, וקשה להאמין שהיה לו קשר לעיר לובלין שבפולין. ליתר ביטחון חזרנו על כל תולדות חייו של הגרמ"ש קרול זצ"ל שנדפסו בתחילת ספרו "משא דמשק", ולא מצאנו מקום ששמו לובלין⁵.

טעות זו כרוכה ואגודה בטעות נוספת, אנו מוצאים עוד בדברי הרב אביהוא שוורץ⁶:
 מו"ר (=הרצ"ה קוק) היה מספר על הרב קרול מכפר חסידים, שבחו"ל הוא היה חסיד של ר' לייב איגר, נכדו של ר' עקיבא איגר, שנהיה אדמו"ר גדול. כשהרב קרול עלה לארץ הוא נהיה חסיד של מרן הרב קוק זצ"ל, וכל ראש חודש היה בא אל מרן הרב לאכול אצלו סעודת ראש חודש.

יתכן שהביטוי "נהיה חסיד של" מחייב קצת זהירות בשימוש⁷. הרב משה צבי נריה זצ"ל ציין שהרב קרול "היה ממעריציו הגדולים של מרן הרב זצ"ל⁸". תשובות הלכתיות של הראי"ה זצ"ל שנשלחו לרב קרול אנו מוצאים ב'דעת כהן' סי' קצא וב'אורח משפט' סי' עט (מכתב אחד מתאריך כ"ב בכסלו תרצ"ג שפוצל בעריכת

3 תולדותיו שבראש ספרו "משא דמשק" (בכרך 'דרשות ומאמרים', נדפס בתשנ"ח) עמוד ב. הוא נפטר בשנת תש"ה לאחר מחלה, בן ארבעים ושש!

4 יעוין ד"ר יצחק אלפסי "החסידות מדור לדור" ח"ב עמוד 481. הרב איסר פרנקל "יחידי סגולה" עמוד 35. שנת פטירת ר' לייבלה זצ"ל מצוינת גם ב"שיחות הרב צבי יהודה" שם עמודים 333-334 בהערה 34. אך במחכת"ת נעלם מהעורכים שאורו של הרב קרול עדיין לא הופיע באותה תקופה.

5 אין הכוונה לומר שכל הכתוב בתולדותיו שם מחייב. למשל הקשר שלו עם הגראי"ה קוק אינו מוזכר שם כלל, לעומת קשריו עם גדולי ישראל אחרים המובאים שם בשם בתו הרבנית מישקובסקי. אולם יתכן שלזה יש סיבה - הקשר עם הגראי"ה התקיים רק בזמן הראשון להגעת הרב קרול לכפר חסידים בתרצ"ג, והרב קוק נפטר כידוע בג' אלול תרצ"ה. דוגמה קטנה נוספת לכך שלא כל הכתוב בתולדות הנ"ל התקבל איש מפי איש מסיני, היא הנאמר שם (עמ' ג) שהג"ר אליעזר מד"א (=מרא דאתרא) מינסק הוא בנו של הגדול ממניסק, ובאמת הרי הוא חתנו, והרי שם "הגדול" הוא רבי ירוחם יהודה פרלמן ושם חתנו המד"א רבי אליעזר רבינוביץ'. יעוין בספר "הגדול ממניסק" מהרב מאיר היילפרין.

6 "מתוך התורה הגואלת" (הנ"ל לעיל הע' 2) עמוד 15, הערה 11.

7 'מחייב קצת זהירות בשימוש' - לקחתי לשון זו מביקורת הספרים של הגרש"י זיין זצ"ל על "קהלות יעקב" לגר"י קניבסקי זצ"ל (שנאמרה שם בהקשר אחר. "סופרים וספרים" ח"ב, פירושים וחיידושים, עמוד 336).

8 "בשדה הראי"ה" מהדורת תשמ"ז עמוד 103, מהדורת תשע"ה עמוד 96.

ספרי השו"ת הנ"ל לשנים לפי נושא התשובה), וכן ב'דעת כהן' סי' פד (מתאריך י"א בניסן תרצ"ג. התשובות נמצאו בעזרת הספר של ר"נ גוטל 'מכותבי ראייה'). בספרו של הרב קרול "משא דמשק" מובאים כמה רעיונות מהרב קוק בכבוד רב. אך אי אפשר לומר שהרב קרול "כל ראש חודש היה בא אל מרן הרב לאכול אצלו סעודת ראש חודש". בשיחות הרב צבי יהודה עמוד 333 כתוב:

תלמיד חכם אחד... ר' יהודה נח ברוור היה חי בסביבת לובלין בצעירותו, ובזקנותו - פה, בירושלים. היה לו חינוך חסידי חזק ונהג להיות אצל הרבי בסעודת ראש חודש. לכן היה מבקר כל ראש חודש אצל אאמו"ר הרב זכר צדיק לברכה. הוא סיפר שפעם בליל יום כיפור וכו'.

פשוט אם כן שהרב ברוור הוא זה שהתייצב לסעודות ראש חודש בבית הגרא"ה זצ"ל. גירסה זו נתמכת גם בדברי הרב נריה זצ"ל ב"מועדי הראי"ה"⁹:

לסעודת ראש חודש היה מופיע בקביעות הישיש הנמרץ והערני הרב יהודה נח ברוור ז"ל מברנוב, מחבר ספר 'שלום ירושלים', שבחור"ל היה מיושבי שולחנו הטהור של אדמו"ר ר' לייבלי אייגר ז"ל בלובלין.

הרב קרול אינו מוזכר שם בין המשתתפים בסעודת ר"ח אצל הראי"ה. גם הסברה נותנת שהמגיע לסעודות בראשי חודשים היה הרב ברוור שהיה גר בירושלים כפי שציין הרצי"ה בדבריו שצוטטו לעיל, ולא הרב קרול שמושב היה בכפר חסידים, ובפרט בתנאי התחבורה של אותם ימים [שנותיו האחרונות של הראי"ה זצ"ל].

מסתבר מאוד אם כן שהרצי"ה שמע מהרב ברוור את הסיפור על רבי לייבלה בהזדמנות כזו של סעודת ר"ח אצל אביו הראי"ה, ושתי ההחלפות עניינן ומקורן אחד הוא¹¹.

כל זאת כתבתי בענייני למען בירור האמת, כי לא מצאתי לעת עתה מי שהעיר על כך. ואם שגיתי "אתי תלין משוגת"¹².

9 בנוסף לכך, יעוין בספר הזכרון "בשמן רענן" ח"א עמודים רעא-רעב, בדברי הרב שלום נתן רענן זצ"ל, אך אין הניסוח שם נהיר וברור לי.

10 מהדורת תש"מ עמוד לט, מהדורת תשע"ה עמוד 42.

11 לאור כל זאת גם יונח לנו יותר סגנון הפנייה והדיבור לרצי"ה (עליו מספר הוא עצמו): "אינך מבין בחסידות" וכדומה. מסתבר שזה נאמר ע"י מי שהיה מבוגר מרצי"ה בלמעלה מעשרים שנה (ע"פ "אוצר הרבנים" לרב נתן צבי פרידמן זצ"ל הרב ברוור נולד בשנת תר"ל. הרצי"ה נולד בתרנ"א) ולא ע"י הרב קרול שהיה צעיר מר' צבי יהודה בשמונה שנים!

12 [שאלתי את הרב שלמה אבינר שליט"א ואת עורך כתביו הרב זאב נוימן, והם אמרו שהמקור לפסיקה זו הוא דברי הרב שוורץ בספרו 'מתוך התורה הגואלת', כנ"ל הערות 1-2. הרב אבי שוורץ שליט"א השיב לי שזכור לו ששמע מהרצי"ה זצ"ל כפי שכתב, ויתכן באמת שמרחק השנים גרם לטעות זו. הוא לא זוכר ששמע מהרצי"ה משהו על הרב ברוור. העורך י"ק].